

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Αγροτική Οικονομία

Ενότητα 3: Η αγροτική εκμετάλλευση

Κοντογεώργος Αχιλλέας

Σχολή Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγροτικών
Προϊόντων & Τροφίμων (Δ.Ε.Α.Π.Τ.)

Σκοποί ενότητας

- Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να διευκρινίσει έννοιες και ζητήματα που αφορούν την αγροτική εκμετάλλευση.
- Η αγροτική εκμετάλλευση είναι η βασική παραγωγική οικονομική μονάδα στον αγροτικό τομέα. Είναι απαραίτητο λοιπόν να εξεταστούν βασικά ζητήματα σχετικά με :
 - τις δραστηριότητες των αγροτικών εκμεταλλεύσεων,
 - τις διαφορές τους με τις αγροτικές επιχειρήσεις,
 - τα κριτήρια διάκρισης και ταξινόμησης των εκμεταλλεύσεων
 - Τα βασικά θέματα οργάνωσης και διαχείρισης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Εισαγωγή

- Η ανάγκη αναβάθμισης του ρόλου των αγροτών και των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

2. Η αγροτική Εκμετάλλευση

- Ορισμοί (αγροτική δραστηριότητα, αγροτικό προϊόν)
- Προϋποθέσεις ύπαρξης αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Σχέδιο παραγωγής

3. Αγροτική Εκμετάλλευση vs Αγροτική Επιχείρηση

- Διάκριση & Τύποι των αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Διαδικασία Καθορισμού Τύπων Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων

4. Κατηγορίες αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα

- Διαδικασία Καθορισμού Τύπων Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων
- Ταξινόμηση αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Για ποιο λόγο ενδιαφέρει η κατηγοριοποίηση των Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων

5. Η οργάνωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Εισαγωγή

- Απαραίτητη η μετάβαση από τις οικογενειακού χαρακτήρα αγροτικών εκμεταλλεύσεων σε αγροτικές επιχειρήσεις
- Για την μετάβαση αυτή απαιτείται η αναβάθμιση του ρολού του αγρότη
- Για να αναβαθμιστεί ο ρόλος των αγροτών είναι απαραίτητο να αναβαθμιστεί ο τρόπος λειτουργίας των Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων

Εισαγωγή

Παράγωγη Για Την Ικανοποίηση Καταναλωτικών Απαιτήσεων –
αναγκών :

Η παραγωγή θα οδηγηθεί από τα ομοιογενή προϊόντα σε διαφοροποιημένα για να καλύψει τις διαφορετικές ανάγκες των μεταποιητών και καταναλωτών.

Υπάρχουν εξειδικευμένες αγορές (**niche markets**), όπως:

- Βιολογικά προϊόντα,
- άπαχο κρέας,
- φρούτα και λαχανικά ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής,
- παραδοσιακά προϊόντα για ειδικά εστιατόρια και υπηρεσίες τροφοδοσίας (catering)

Που απαιτούν παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων που θα πρέπει να καλύπτουν συγκεκριμένες προδιαγραφές ποιότητας.

- Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της παραγωγής θα διαμορφώνουν την τελική τιμή των προϊόντων και το εισόδημα των παραγωγών.
(διαφοροποίηση)

Εισαγωγή

- Για να γίνουν οι οικογενειακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις επιχειρήσεις απαιτείται
- Η οργανωμένη εφαρμογή επιστημονικών μεθοδολογιών και προσεγγίσεων για την οργάνωση και διαχείριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Οργάνωση & διοίκηση Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων ή FARM Management

Εισαγωγή

- Θέματα που εξετάζονται από την αγροτική οικονομία και πιο ειδικά από την ΟΔΓΕ είναι:

Αγροτική Εκμετάλλευση

- Συλλογή και οργάνωση πληροφοριών – management
- Διαχείριση ανθρωπίνου δυναμικού
- Αξιοποίηση – Αποδοχή - Διάδοση νέων τεχνολογιών (GPS, βιοτεχνολογία, Η/Υ)
- Γεωργική Λογιστική
- Προϋπολογισμοί εκμετάλλευσης – κλάδων
- Ισολογισμός εκμετάλλευσης
- Ανάλυση επενδύσεων
- Διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου και της αβεβαιότητας
- Καταναλωτής και μανάτζμεντ εφοδιαστικής αλυσίδας τροφίμων
- Διαχείριση περιβάλλοντος – Φυσικών Πόρων

Εισαγωγή

- Ορισμοί για την αγροτική εκμετάλλευση
- Διάκριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Κατηγορίες αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα
- Ταξινόμηση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα
- Η οργάνωση αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Η οργάνωση των κλάδων παραγωγής
- Η λογιστική παρακολούθηση της αγροτικής εκμετάλλευσης

Ορισμοί για την αγροτική εκμετάλλευση

- **Επαγγελματίας Αγρότης** είναι το ενήλικο φυσικό πρόσωπο που έχει δικαίωμα εγγραφής στο Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων, εφόσον πληροί σωρευτικά τις ακόλουθες προϋποθέσεις:
 - α) Είναι κάτοχος αγροτικής εκμετάλλευσης.
 - β) Ασχολείται επαγγελματικά με **αγροτική δραστηριότητα** στην εκμετάλλευση τουλάχιστον κατά 30% του συνολικού ετήσιου χρόνου εργασίας του και λαμβάνει από την απασχόλησή του αυτή το 35% τουλάχιστον του συνολικού ετήσιου εισοδήματός του και
 - γ) Είναι ασφαλισμένος στον Οργανισμό Γεωργικής Ασφάλισης (Ο.Γ.Α.)

Αγροτική δραστηριότητα

Κάθε επαγγελματική δραστηριότητα σε έναν από τους κλάδους της αγροτικής οικονομίας δηλαδή ,

- της φυτικής,
- της ζωικής ή
- της θαλάσσιας αλιείας, της σπογγαλιείας,
- της οστρακαλιείας,
- της αλιείας εσωτερικών υδάτων και της υδατοκαλλιέργειας,
 - που αποσκοπεί στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων,
 - στη διαχείριση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
 - στη λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων έως 10 δωματίων και
 - στη δασική παραγωγή.

Αγροτική δραστηριότητα

- Η αγροτική παραγωγή με οποιαδήποτε μορφή πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο στις αγροτικές περιοχές αλλά επίσης και σε περιαστικές περιοχές, σε οργανωμένες **οικονομικές μονάδες**
- Οι οικονομικές αυτές μονάδες, ανάλογα με τον παραγωγικό τους προσανατολισμό, **παράγουν αγροτικά προϊόντα**, φυτικής και ζωικής προέλευσης, χρησιμοποιώντας τους **συντελεστές παραγωγής** που διαθέτουν και άλλα μέσα παραγωγής και εφαρμόζοντας **οικονομικούς νόμους** και κανόνες.

Αγροτική δραστηριότητα

- Η παραγωγική οικονομική μονάδα στον αγροτικό τομέα είναι η αγροτική εκμετάλλευση ή αγροτική επιχείρηση.
- Αγροτική εκμετάλλευση είναι η μονάδα παραγωγής αγροτικών προϊόντων προς πώληση. (Ν. 3874 ΦΕΚ 151/Α/ 6.9.2010 - Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων)

Αγροτικά προϊόντα είναι τα προϊόντα:

- Του εδάφους
- Της κτηνοτροφίας
- Της θαλάσσιας αλιείας
- Της σπογγαλιείας
- Της οστρακαλιείας
- Της υδατοκαλλιέργειας
- Της αλιείας εσωτερικών υδάτων
- Της δασοπονίας
- Της θηραματοπονίας και κάθε είδους εκτροφών
- Προϊόντα που προέρχονται από το πρώτο στάδιο επεξεργασίας ή μεταποίησης
- Και κάθε άλλο προϊόν που προέρχεται από αγροτική δραστηριότητα

Προϋποθέσεις ύπαρξης μιας αγροτικής εκμετάλλευσης

Για να δημιουργηθεί, να λειτουργήσει και να παράγει μια αγροτική εκμετάλλευση πρέπει να πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις:

1. Να υπάρχουν οι **συντελεστές παραγωγής** έδαφος, εργασία, κεφάλαιο, με όλες τις μορφές τους. Οι συντελεστές αυτοί μπορεί να είναι ιδιόκτητοι ή και ξένοι
2. Να υπάρχει **σχέδιο παραγωγής και σύνθεση των κλάδων παραγωγής**. Κλάδος παραγωγής είναι αυτοτελής μονάδα παραγωγής που παράγει ένα προϊόν στα πλαίσια της αγροτικής εκμετάλλευσης
3. Να υπάρχουν **στόχοι και σκοποί** για τη λειτουργία της

Προϋποθέσεις ύπαρξης μιας αγροτικής εκμετάλλευσης

Για να δημιουργηθεί, να λειτουργήσει και να παράγει μια αγροτική εκμετάλλευση πρέπει να πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις:

1. Να υπάρχουν οι **συντελεστές παραγωγής** έδαφος, εργασία, κεφάλαιο, με όλες τις μορφές τους. Οι συντελεστές αυτοί μπορεί να είναι ιδιόκτητοι ή και ξένοι
2. Να υπάρχει **σχέδιο παραγωγής και σύνθεση των κλάδων παραγωγής**. Κλάδος παραγωγής είναι αυτοτελής μονάδα παραγωγής που παράγει ένα προϊόν στα πλαίσια της αγροτικής εκμετάλλευσης
3. Να υπάρχουν **στόχοι και σκοποί** για τη λειτουργία της

Προϋποθέσεις ύπαρξης μιας αγροτικής εκμετάλλευσης

- Κλάδος παραγωγής είναι μια ομάδα τεχνικών μονάδων, όπως είναι η έκταση μιας καλλιέργειας και η εκτροφή ενός ζώου.

Σχέδιο παραγωγής γεωργικής εκμετάλλευσης

α/ α	Κλάδοι φυτικής παραγωγής	Έκταση	
		Στρ.	%
1	Σιτάρι (ξηρικό)	18	25,7
2	Κριθάρι (ξηρικό)-Αραβόσιπος (ποτιστικό) διπλή καλλιέργεια	14	20
3	Μηδική Ποτιστική (1 έτους)	20	28,6
4	Βαμβάκι (ποτιστικό)	12	17,1
5	Μηλιά (ποτιστική 3 ετών)	6	8,6
	Σύνολο	70	100

α/ α	Κλάδοι ζωικής παραγωγής	Αριθμός ζώων	Z.M.
1	Αγελάδες (γαλακτοπαραγωγής, βελτιωμένες, 4-8 ετών)	4	4
2	Μοσχίδες (αναπαραγωγής, βελτιωμένες, 2 ετών)	2	1,55
3	Μόσχοι (πάχυνσης, βελτιωμένοι, 3-5 μηνών)	2	0,45
	Σύνολο	Z.M.	6

Αγροτική εκμετάλλευση vs Αγροτική Επιχείρηση

- **Αγροτική Εκμετάλλευση** είναι ο **χώρος** που συνδυάζονται τεχνικά οι συντελεστές παραγωγής κάτω από αυτόνομη διεύθυνση, με σκοπό την παραγωγή προϊόντων μέσα στα πλαίσια των κλάδων της γεωργικής και κτηνοτροφικής δραστηριότητας.
- η **Αγροτική Επιχείρηση** είναι μια αυθύπαρκτος και αυτοτελής **οικονομική μονάδα** η οποία χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα κάλυψης των αναγκών της, την ανάληψη κινδύνων, την οργάνωση, την περιουσιακή αυτοτέλεια και την επιδίωξη κέρδους.
- (Ο συστηματικός συνδυασμός των συντελεστών παραγωγής που αποβλέπει στη κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών καλείται **Οικονομική μονάδα**).

Αγροτική εκμετάλλευση vs Αγροτική Επιχείρηση

Αγροτική εκμετάλλευση

- Χώρος που συνδυάζονται οι συντελεστές παραγωγής
- Αυτόνομη διεύθυνση
- Παραγωγή προϊόντων μέσα από κλάδους φυτικής και κτηνοτροφικής δραστηριότητας

Αγροτική επιχείρηση

- Αυτοτελής οικονομική μονάδα
- Κάλυψη των αναγκών της
- Ανάληψη κινδύνων
- Οργάνωση
- Περιουσιακή αυτοτέλεια
- Επιδίωξη κέρδους

Και οι δύο:
συνδυάζουν συντελεστές παραγωγής για να παράγουν αγροτικά
προϊόντα

οργανώνονται και λειτουργούν κάτω από αυτόνομη διεύθυνση

Αγροτική εκμετάλλευση vs Αγροτική Επιχείρηση

Αγροτική εκμετάλλευση

- Χρήση περιορισμένων ποσοτήτων συντελεστών παραγωγής
- Παραγωγή περισσότερων προϊόντων ανά μονάδα συντελεστή.
- Κάλυψη της ανθρώπινης εργασίας από τον αρχηγό και τα μέλη της οικογένειας
- Μικρή εξειδίκευση
- Παραγωγή για την αγορά αλλά και αυτοκατανάλωση
- Μεγιστοποίηση ακαθάριστης προσόδου
- Παραγωγός αποκλειστικά πρωτογενών αγροτικών προϊόντων

Αγροτική επιχείρηση

- Χρήση μεγάλων ποσοτήτων συντελεστών παραγωγής
- Άριστη σχέση παραγωγικών συντελεστών & παραγόμενων προϊόντων
- Εξειδίκευση παραγωγής
- Παραγωγή αποκλειστικά για την αγορά
- Μεγιστοποίηση κέρδους
- Δραστηριοποιείται και στους τρεις τομείς παραγωγής

Δραστηριότητες των αγροτικών επιχειρήσεων

Παράγουν γεωργικά προϊόντα φυτικής ή ζωικής προέλευσης

- Ελαιοποίησης
- Επεξεργασίας γάλακτος
- Χυμών
- κλπ

Εμπορεύονται αγροτικά προϊόντα

- Εμπορίας φρούτων & λαχανικών
- Σιτηρών & αλεύρων
- Εμπορίας κρεάτων
- κλπ

Παραγωγής & εμπορίας αγροτικών εφοδίων

- Παραγωγή & εμπορία λιπασμάτων
- Παραγωγή & εμπορία φυτοφαρμάκων
- Παραγωγή & εμπορία ζωοτροφών
- κλπ

Υποστηρικτικές της αγροτικής παραγωγής

- Γεωτεχνικές συμβουλές
- Κτηνιατρική υποστήριξη
- Μεταφορά των αγροτικών προϊόντων
- κλπ

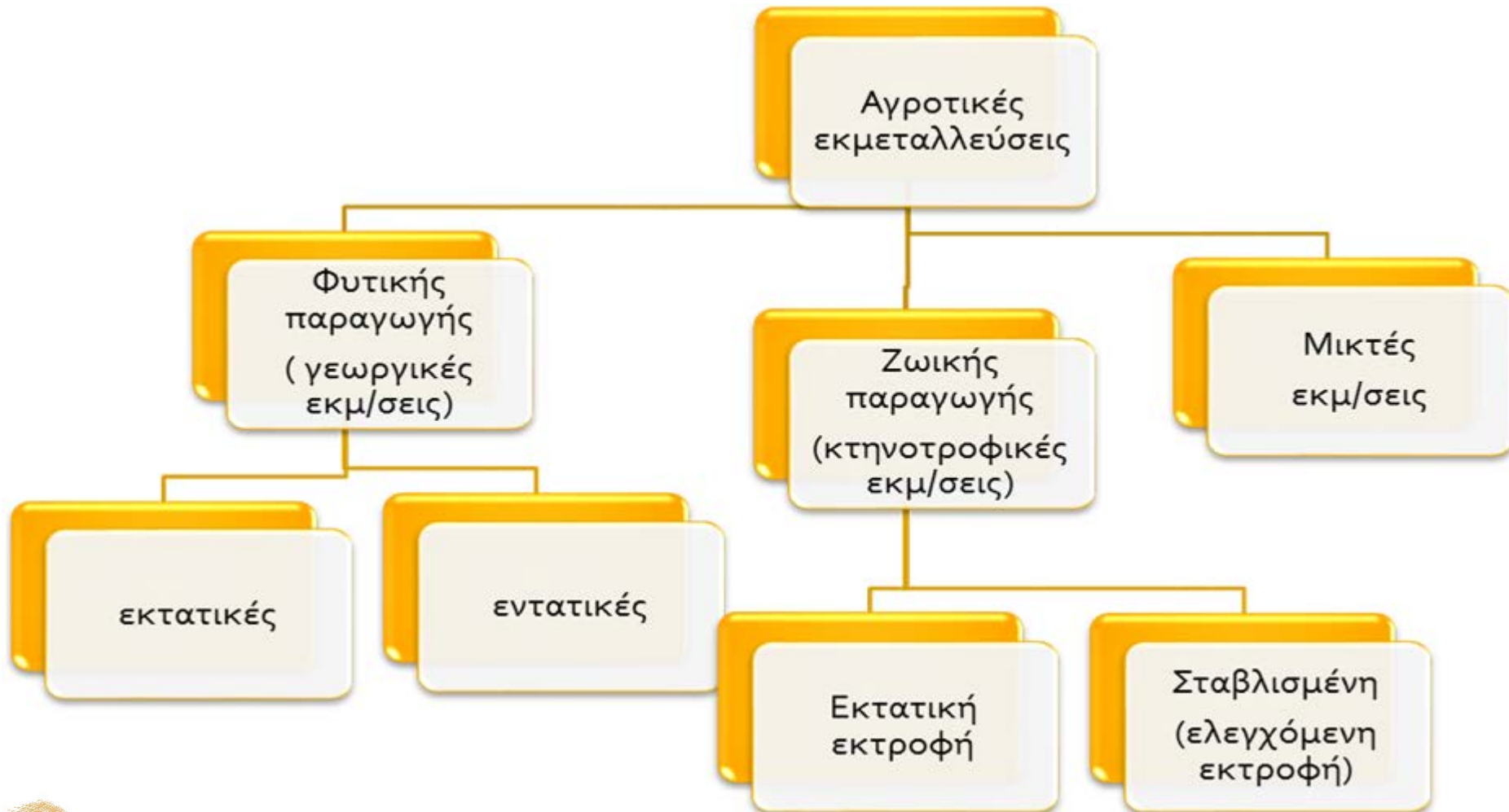

Αγροτική εκμετάλλευση vs Αγροτική Επιχείρηση

- Οι **αγροτικές επιχειρήσεις** δραστηριοποιούνται και στους τρεις τομείς οικονομίας. Έτσι, μπορεί να είναι:
- Επιχειρήσεις που παράγουν γεωργικά προϊόντα φυτικής ή ζωικής προέλευσης (σιτηρά, βαμβάκι, ελιές, γάλα, κρέας κτλ.) και ανήκουν **στον πρωτογενή τομέα**,
- Επιχειρήσεις που αξιοποιούν, μεταποιούν, τυποποιούν και συσκευάζουν τα αγροτικά προϊόντα που προέρχονται από τον πρωτογενή τομέα (επιχειρήσεις επεξεργασίας γάλακτος, ελιών, χυμών, κτλ.). **Δευτερογενής τομέα**
- Επιχειρήσεις που ασκούν εμπορικές δραστηριότητες, εμπορεύονται δηλαδή τα αγροτικά προϊόντα που παράγουν είτε τα τελικά προϊόντα των δύο παραπάνω κατηγοριών αγροτικών επιχειρήσεων (επιχειρήσεις εμπορίας φρούτων και λαχανικών, επιχειρήσεις εμπορίας σιτηρών και αλεύρων, εμπορία κρεάτων κτλ) **Τριτογενής τομέας**

Αγροτικές εκμεταλλεύσεις

Διάκριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Αγροτικές εκμεταλλεύσεις φυτικής παραγωγής ή γεωργικές εκμεταλλεύσεις, στις οποίες η κύρια και αποκλειστική κατεύθυνση παραγωγής είναι η καλλιέργεια της γης, η καλλιέργεια φυτικών ειδών για την παραγωγή προϊόντων.

Αγροτικές εκμεταλλεύσεις ζωικής παραγωγής ή κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στις οποίες η κύρια και αποκλειστική κατεύθυνση παραγωγής είναι η εκτροφή ενός ή περισσότερων ειδών ζώων για την παραγωγή ζωικών προϊόντων

- εκτατική εκτροφή με κύριο χαρακτηριστικό τη διατροφή των ζώων με τη μορφή φυσικής βόσκησης
- σταβλισμένη ή ελεγχόμενη εκτροφή με κύριο χαρακτηριστικό το στάβλισμα των εκτρεφόμενων ζώων και διατροφή αυτών με έτοιμες ζωοτροφές

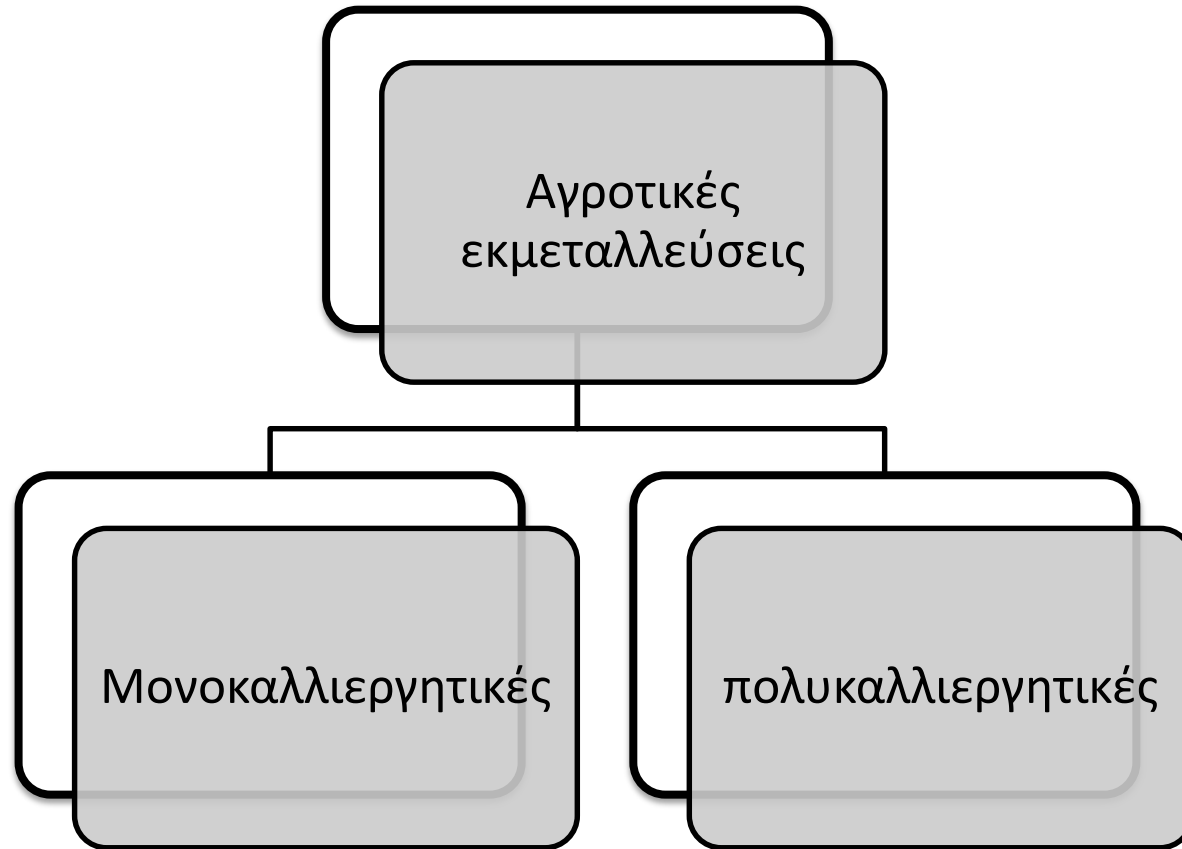

Διάκριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

- **Μικτές αγροτικές** εκμεταλλεύσεις οι οποίες ασχολούνται με την καλλιέργεια φυτικών ειδών, ενώ παράλληλα εκτρέφουν και ζωικά είδη για την παραγωγή ζωοκομικών προϊόντων. *Οι περισσότερες εκμεταλλεύσεις οικογενειακής μορφής έχουν χαρακτήρα μικτό.*
- Οι εκμεταλλεύσεις αυτές παρουσιάζουν τα εξής πλεονεκτήματα.
 1. Επιτρέπουν στον επιχειρηματία αγρότη να σχεδιάζει και να αξιοποιεί τη διαθέσιμη εργασία στην εκμετάλλευσή του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
 2. Αξιοποιούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέρος των προϊόντων φυτικής παραγωγής ως ζωοτροφές
 3. Διατηρείται στην αγροτική εκμετάλλευση εναλλακτική πηγή εισοδήματος είτε από τη φυτική παραγωγή, είτε από τη ζωική παραγωγή

Διάκριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Διάκριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

1. **Μονοκαλλιεργητικές** αγροτικές εκμεταλλεύσεις όταν ασχολούνται με την παραγωγή ενός μόνο προϊόντος δηλαδή έχουν μόνο ένα κλάδο παραγωγής
2. Οι **πολυκαλλιεργητικές** αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι οι περιπτώσεις όπου σε μια εκμετάλλευση υπάρχουν πολλοί κλάδοι παραγωγής

Σχόλια

Η εκμετάλλευση μπορεί να χαρακτηρίζονται από την καλλιέργεια που κυριαρχεί « π.χ. σιτοπαραγωγικός τύπος» εάν η σιτοκαλλιέργεια κυριαρχεί

Οι εκμεταλλεύσεις ζωικής παραγωγής συνήθως εμφανίζονται με τη μορφή της εκτροφής ενός μόνο είδους ζώου και ιδιαίτερα στις αγροτικές επιχειρήσεις αυτή η μορφή είναι ο κανόνας. Η επιλογή αυτή είναι σκόπιμη γιατί κάθε ζώο έχει ιδιαιτερότητες στην εκτροφή του όπως, αγελαδοτροφία, προβατοτροφία αιγοτροφία, χοιροτροφία, πτηνοτροφία

Τύποι Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων

Τύποι εκμεταλλεύσεων Φυτικής παραγωγής

καλλιέργει
ας ετήσιων
φυτών

- Σιτηροπαραγωγικοί
- Καπνοσιτοπαραγωγικοί
- Βιομηχανικών φυτών
- Λαχανοκομικός τύπος

καλλιέργει
ας
πολυετών
φυτών

- Δενδροκομικός με βάση τα οπωροφόρα
- Δενδροκομικός με βάση τους ξηρούς καρπούς
- Ελαιοκομικός με βάση τη βρώσιμη ελιά
- Ελαιοκομικός με βάση τη λαδοελιά
- Αμπελουργικός με βάση τα κρασοστάφυλα

Ζωικής παραγωγής

βοοτροφικός
προβατοτροφικός
αιγοπροβατοτροφικός
χοιροτροφικός
πτηνοτροφικός
μελισσοκομικός

Μικτής παραγωγής

γεωργοκτηνοτροφικός
κτηνοτροφογεωργικός
αμπελοελαιοκομικός

Διαδικασία Καθορισμού Τύπων Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων

- Εκτάσεις καλλιεργειών και αριθμός ζώων
- Αποδόσεις καλλιεργειών και ζώων
- Τιμές πώλησης των προϊόντων
- Υπολογισμός ακαθάριστης προσόδου κάθε κλάδου παραγωγής
- Υπολογισμός ακαθάριστης προσόδου γεωργικής εκμετάλλευσης.
- Συμμετοχή κάθε κλάδου στη διαμόρφωση της ακαθάριστης προσόδου της εκμετάλλευσης.
- Κλάδος που καλύπτει άνω του 50,1% της ακαθάριστης προσόδου της εκμετάλλευσης

Παράγοντες που διαμορφώνουν τους τύπους παραγωγής

- Οι εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής
- Η δυνατότητα άρδευσης ή μη των διαφόρων κλάδων
- Η σχετική ζήτηση κάθε προϊόντος σε συνδυασμό με το κόστος παραγωγής, μεταφοράς και εμπορίας καθώς και την τιμή του
- Η εφαρμοζόμενη σε κάθε κλάδο παραγωγής τεχνολογία
- Ο βαθμός εκμηχάνισης
- Η διαθεσιμότητα του κεφαλαίου
- Οι συνθήκες εργασίας
- Η μορφή της γεωργικής εκμετάλλευσης

Παράγοντες που διαμορφώνουν τους τύπους παραγωγής

Γεωργική εκμετάλλευση στην περιοχή της Πέλλας παρουσιάζει το παρακάτω σχέδιο παραγωγής, με τις αποδόσεις των κλάδων και τις αντίστοιχες τιμές των προϊόντων:

Κλάδοι παραγωγής	Στρέμματα	Απόδοση Χλγ/στρ	Τιμή €/χλγ
Μήλα	5	3.500	0,27
Ζαχαρότευτλα	10	5.400	0,05
Βαμβάκι	70	320	0,35

Να καθοριστεί ο τύπος της γεωργικής εκμετάλλευσης

Υπολογισμός Ακαθάριστης Προσόδου κλάδων παραγωγής και γεωργικής εκμετάλλευσης

Ακ. Πρόσοδος (μήλων) = $5 * 3.500 * 0,27 = 4.725\text{€}$

Ακ. Πρόσοδος (τεύτλων) = $10 * 5.400 * 0,05 = 2.700\text{€}$

Ακ. Πρόσοδος (βαμβακιού) = $70 * 320 * 0,35 = 7.840\text{€}$

Ακ. Πρόσοδος (εκμετάλλευσης) = $4.725 + 2.700 + 7.840 = 15.265\text{€}$

Υπολογισμός ποσοστού συμμετοχής κάθε κλάδου στη Συνολική Ακαθάριστη Πρόσοδο

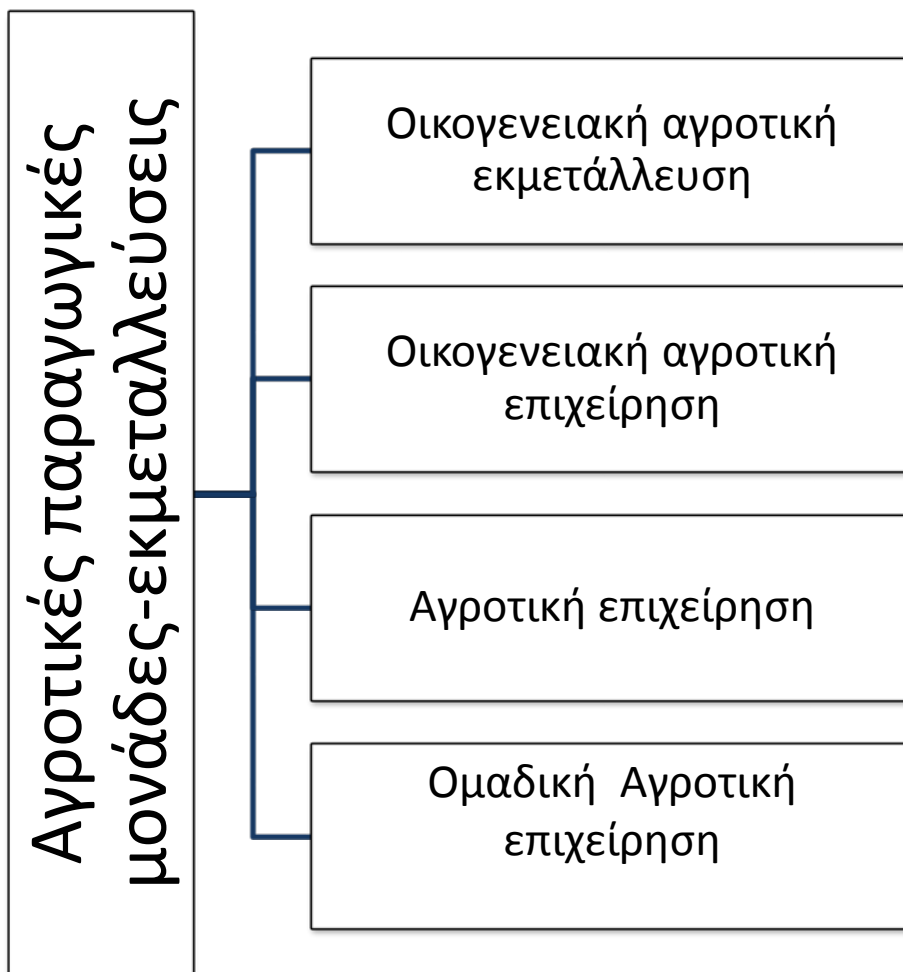
Ακ. Πρόσοδος (μήλων) = $(4.725/15.265)*100=30,95\%$

Ακ. Πρόσοδος (τεύτλων) = $(2.700/15.265)*100=17,69\%$

Ακ. Πρόσοδος (βαμβακιού) = $(7.840/15.265)*100= 51,36\%$

Κατηγορίες αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα

Στον αγροτικό τομέα της Ελλάδος έχει επικρατήσει ο όρος "**Αγροτική Εκμετάλλευση**" για όλες τις παραγωγικές αγροτικές μονάδες και ιδιαίτερα ο όρος "**Οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση**".

Η οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση

- Η **οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση** μπορεί να είναι είτε φυτικής είτε ζωικής είτε μικτής παραγωγής εκμετάλλευση, μονοκαλλιεργητική ή πολυκαλλιεργητική με ανάλογη μορφή και στη ζωική παραγωγή
- Όλα τα **μέσα παραγωγής** είναι συνήθως ιδιοκτησία της οικογενειακής εκμετάλλευσης και
- Η παραγωγή προορίζεται και για την αγορά αλλά και για αυτοκατανάλωση.
- Η τεχνική της παραγωγής και οι γνώσεις του παραγωγού προέρχονται κυρίως από συσσωρευμένη εμπειρία και ο βαθμός εξειδίκευσης είναι περιορισμένος.
- Η διάχυση και η χρήση της νέας τεχνολογίας είναι πολύ αργή.
- Η κατηγορία αυτών των εκμεταλλεύσεων έχουν προορισμένη δυνατότητα ανάπτυξης,
- τα οικονομικά αποτελέσματα είναι μικρά και το σημαντικότερο
- παράγουν προϊόντα υψηλού κόστους.

Η ατομική αγροτική εκμετάλλευση

Πλεονεκτήματα

- Ευελιξία στη λήψη αποφάσεων.
- Ταχύτατη λήψη αποφάσεων.
- Το κέρδος ανήκει αποκλειστικά στο ιδιοκτήτη της γεωργικής επιχείρησης.

Μειονεκτήματα

- Η ζημία βαρύνει αποκλειστικά τον παραγωγό ιδιοκτήτη.
- Οι δανειακές υποχρεώσεις της εκμετάλλευσης βαρύνουν προσωπικά τον παραγωγό.
- Το μικρό μέγεθος της εκμετάλλευσης περιορίζει τις δυνατότητες δανεισμού.

Ατομική Αγροτική εκμετάλλευση:
Η ατομική επιχείρηση ταυτίζεται απόλυτα με το πρόσωπο του επιχειρηματία

Η ομαδική αγροτική εκμετάλλευση

Πλεονεκτήματα έναντι των ατομικών επιχειρήσεων

- Αύξηση μεγέθους
- Ειδίκευση της παραγωγής
- Μεγαλύτερη οικονομικότητα
- Μεγαλύτερη πιστωτική επιφάνεια

Μειονεκτήματα έναντι των ατομικών επιχειρήσεων

- Μεγαλύτερα έξοδα ίδρυσης
- Επιπλέον λειτουργικά έξοδα

Ομαδική αγροτική επιχείρηση:

Είναι νομικό πρόσωπο, έχει δική του περιουσία, δανείζεται χρήματα από τρίτους, και έχει όλες τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των ατομικών επιχειρήσεων

Νομικές μορφές ιδιωτικών επιχειρήσεων

Η ατομική επιχείρηση

Οι προσωπικές επιχειρήσεις

- Σε ομόρρυθμες εταιρείες
- Σε ετερόρρυθμες εταιρείες

Οι κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις

- Οι Ανώνυμες Εταιρείες (Α.Ε.)
- Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ)

Οι ομαδικές αγροτικές επιχειρήσεις

- Συνεταιρισμοί
- Ομάδες παραγωγών

Προσωπικές επιχειρήσεις

Η εταιρική οργάνωση γεωργικής παραγωγής σε επίπεδο επιχείρησης με από κοινού κατοχή της επιχείρησης από δύο ή περισσότερους παραγωγούς, οι οποίοι συνεργάζονται στη λειτουργία της και μοιράζονται τα κέρδη και τις ζημίες

Ομόρρυθμη εταιρεία (ΟΕ)

- Οι εταίροι ευθύνονται απεριόριστα για όλες τις υποχρεώσεις της εταιρείας

Ετερόρρυθμη εταιρεία (ΕΕ)

- Οι χρηματοδότες εταίροι διακρίνονται σε:
 - Ομόρρυθμους εταίρους
 - Ετερόρρυθμους εταίρους
- Η διοίκηση ασκείται μόνο από τους Ομόρρυθμους εταίρους

Κεφαλαιούχες επιχειρήσεις (Συσσώρευση κεφαλαίου από διάφορες πηγές)

Ανώνυμες εταιρείες (Α.Ε.)

- Εμπορικές εταιρείες
- Τα κεφάλαια είναι διαιρεμένα σε μετοχές
- Ν. 2121/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιριών»
- Ανώτατο όργανο της Α.Ε. είναι η Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.), στην οποία λαμβάνονται όλες οι μεγάλες αποφάσεις

Εταιρείες περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.)

- Τα κεφάλαια είναι διαιρεμένα σε εταιρικά μερίδια
- Συγκεκριμένοι όροι δημοσιότητας κατά την ίδρυσή της αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια ζωής .
- Ορισμένη διάρκεια ζωής
- Περιορισμένη ευθύνη των εταίρων
- Οι οφειλές της εταιρείας εξοφλούνται μόνο σε βάρος της περιουσίας της εταιρείας.
- Λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία.
- Δύο όργανα διοίκησης η Γενική Συνέλευση των Εταίρων και του διαχειριστή.

Ταξινόμηση αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Κριτήρια ταξινόμησης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

- Μέγεθος με βάση την έκταση (χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση ΧΓΕ)
- Μέγεθος με βάση οικονομικά αποτελέσματα
 - Ακαθάριστο κέρδος
 - Τυπικό ακαθάριστο κέρδος
 - Ευρωπαϊκή Μονάδα Μεγέθους

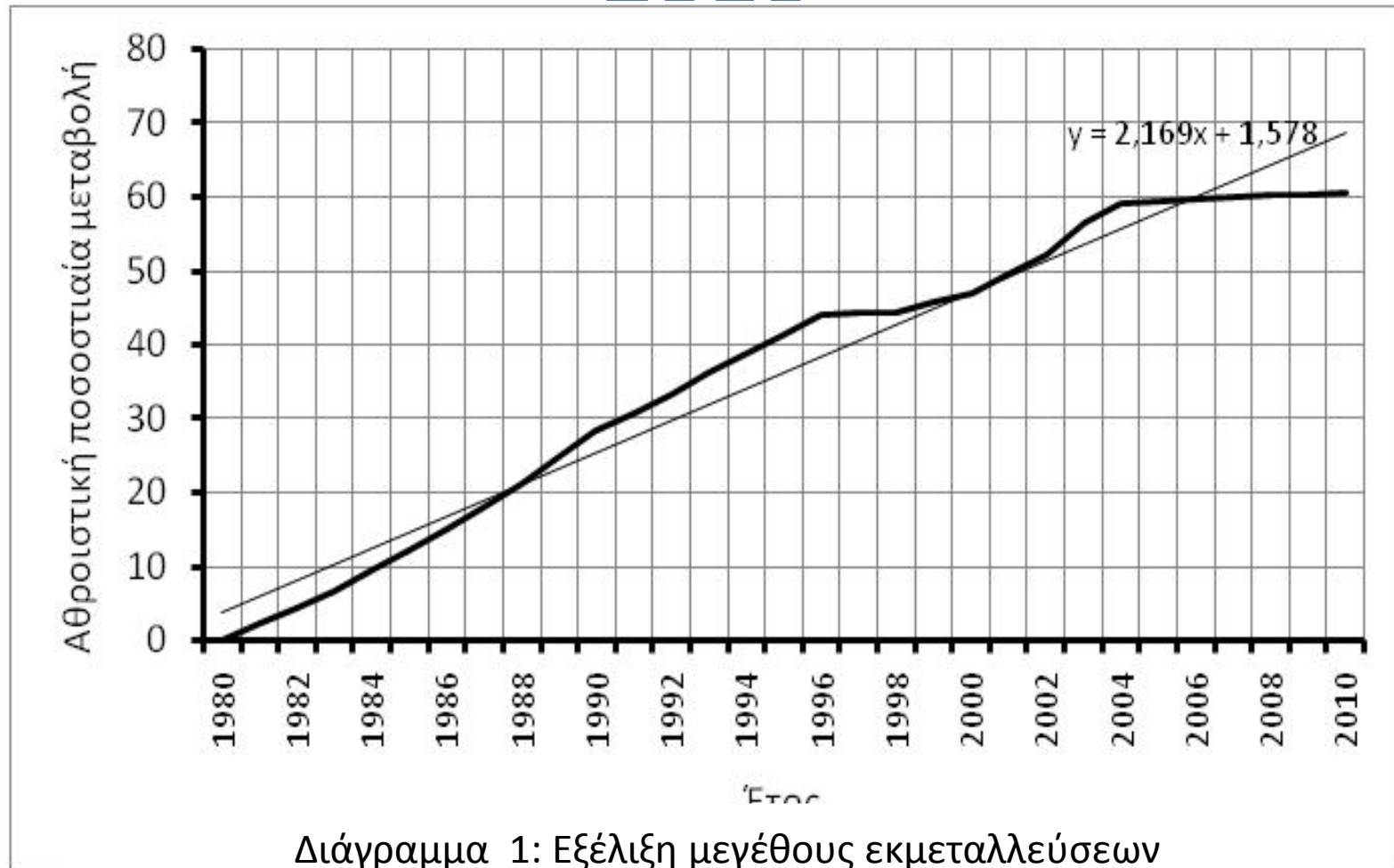

Το μέγεθος αγροτικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα

- Το μέγεθος της αγροτικής εκμετάλλευσης είναι ένα σημαντικό στοιχείο μέτρησης της μεταβολής της δομής της αγροτικής παραγωγής.
- Το μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων εξακολουθεί να είναι ένα σημαντικό και πολύπλοκο πρόβλημα για τον καθορισμό του.
- Η μέση έκταση για τις εκμεταλλεύσεις της χώρας, από 48 στρέμματα, περίπου ανά εκμετάλλευση το 1980, αυξήθηκε σε 70 στρέμματα το 2010.
- Ο μέσος αριθμός των αγροτεμαχίων ανά εκμετάλλευση αυξήθηκε από 6 (1980) σε 7 αγροτεμάχια (2010).

Μεταβολή του μεγέθους των αγροτικών εκμεταλλεύσεων 1980-2010

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη μεγέθους εκμεταλλεύσεων

Μέτρηση και κατάταξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με βάση την καλλιεργούμενη έκταση

Κατηγορίες εκμεταλλεύσεων κατά τάξη καλλιεργουμένων εκτάσεων (στρέμματα)	Εκμεταλλεύσεις	Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (000 στρέμματα)	Μέση έκταση ανά εκμετάλλευση (στρέμματα)	Μέσος αριθμός αγροτεμαχίων ανά εκμετάλλευση	Μέση έκταση ανά αγροτεμάχιο (στρέμματα)
<20	390.000	3.367	8,5	3	3
20-50	240.000	7.500	31	6	5
50-100	120.000	8.000	68	9	7
100-200	55.000	7.500	135	13	11
>200	25.000	10.000	400	23	19

Πίνακας 1: Κατηγορίες εκμεταλλεύσεων με βάση την καλλιεργούμενη έκταση

Το επιτυγχανόμενο οικονομικό αποτέλεσμα

- Τα οικονομικά αποτελέσματα μια αγροτικής εκμετάλλευσης είναι πολλά και καθ' ένα εκφράζει διαφορετικό μέγεθος. (επόμενα μαθήματα)
- Κύριο οικονομικό στοιχείο της αγροτικής εκμετάλλευσης που χρησιμοποιείται για τον καθορισμό του μεγέθους των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι το **Ακαθάριστο κέρδος**.
- Ακαθάριστο Κέρδος= $ΑΠ - ΜΔ + Κ$
- Ή οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής

Το επιτυγχανόμενο οικονομικό αποτέλεσμα

- Ως «**τυπικό ακαθάριστο κέρδος**» (ΤΑΚ) μιας αγροτικής εκμετάλλευσης καθορίστηκε η διαφορά μεταξύ της σταθερής αξίας της παραγωγής και του σταθερού ποσού των **ειδικών επιμεριζόμενων** δαπανών.
- Η διαφορά αυτή καθορίζεται για τους διάφορους κλάδους φυτικής και ζωικής παραγωγής σε κάθε περιοχή.
- Θεσπίστηκε το 1985 (377/1985) ως μετρό της κοινοτικής τυπολογίας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ως κοινό οικονομικό μέτρο για τη μέτρηση και τον καθορισμό του μεγέθους των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Ως τυπικό ακαθάριστο κέρδος θεωρείται η ακαθάριστη αξία της παραγωγής (χωρίς ΦΠΑ + επιδοτήσεις) από την οποία αφαιρούνται συγκεκριμένες μεταβλητές δαπάνες

Φυτική παραγωγή
Μεταβλητές δαπάνες

- Σπόροι
- Φάρμακα
- Λιπάσματα
- Νερό άρδευσης
- Θέρμανση
- Ειδικά έξοδα εμπορίας και μεταποίησης
- Ειδικά έξοδα ασφάλισης
- Λοιπές ειδικές δαπάνες (ΕΛΓΑ κλπ)

Ζωική παραγωγή
Μεταβλητές δαπάνες

- Δαπάνες αντικατάστασης των ζώων
- Δαπάνες διατροφής ζώων
- Κτηνιατρικά έξοδα
- Έξοδα λοχείας και τεχνητής γονιμοποίησης
- Ειδικά έξοδα εμπορίας και μεταποίησης
- Ειδικά έξοδα ασφάλισης
- Λοιπές ειδικές δαπάνες (ΕΛΓΑ κλπ)

Η Ευρωπαϊκή Μονάδα Μεγέθους (ΕΜΜ)

- Για κάθε δραστηριότητα μιας αγροτικής εκμετάλλευσης υπολογίζεται κατ'εκτίμηση το τυπικό ακαθάριστο κέρδος (βάσει της περιοχής ή του πλήθους των ζώων). Το σύνολο του τυπικού ακαθάριστου κέρδους για όλες τις δραστηριότητες μιας εκμετάλλευσης αποτελεί το οικονομικό της μέγεθος το οποίο εκφράζεται σε ΕΜΜ.
- Η Ευρωπαϊκή Μονάδα Μεγέθους (ΕΜΜ) αγροτικής εκμετάλλευσης, ορίζεται σε 1200 € του συνολικού τυπικού ακαθάριστου κέρδους της εκμετάλλευσης
- [Παράδειγμα από ΠΑΣΕΓΕΣ](#)

Για ποιο λόγο ενδιαφέρει η κατηγοριοποίηση των Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων

- Βασικά ερωτήματα της αγροτικής πολιτικής!!!
- Ποιος θεωρείται αγρότης;
- Ποιος αγρότης θεωρείται μικρός;
- Ποτέ πρέπει να ενισχύσουμε τον αγρότη – παραγωγό!
- Υπάρχει ανάγκη (πρέπει) να ενισχύσουμε τον αγρότη;

Ποιο είναι το αγροτικό πρόβλημα;

Η οργάνωση αγροτικών εκμεταλλεύσεων

- Οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι μονάδες παραγωγής προϊόντων και επομένως για τη σωστή λειτουργία τους χρειάζεται οργάνωση
- Η οργάνωση μπορεί να βασίζεται:
 - Στην εμπειρία του ιδιοκτήτη
 - Σε επιστημονική προσέγγιση και προγραμματισμό
- Η οργάνωση αυτή στηρίζεται κατ' αρχάς στους διαθέσιμους συντελεστές παραγωγής και στους τρόπους αξιοποίησής τους

Η οργάνωση αγροτικών εκμεταλλεύσεων

έδαφος

- διαθέσιμη έκταση
- Ποιοτικά χαρακτηριστικά του εδάφους

εργασία

- Διαθέσιμη (οικογενειακή εργασία)
- Απαιτούμενη εργασία
- Διαθεσιμότητα εργασίας κατά τις περιόδους αιχμής
- Εξειδίκευση
- αποδοτικότητα

κεφάλαιο

- Πάγιο εξοπλισμό
- Χρηματικά ποσά

ΕΔΑΦΟΣ

- Το έδαφος είναι βασικός συντελεστής παραγωγής και στη φυτική και στη ζωική παραγωγή. Από τα στοιχεία του εδάφους λαμβάνονται υ' όψη:
 1. Η **διαθέσιμη έκταση** είτε ιδιόκτητη είτε αυτή είναι ξένη διαθέσιμη και προσιτή προς ενοικίαση.
 2. Η **ποιότητα του εδάφους** και η καταλληλότητα για καλλιέργεια. Η ποιότητα προσδιορίζεται συνήθως από τη μηχανική και χημική σύσταση του εδάφους, από τη δυνατότητα άρδευσης, από την κλίση κά.

Η ποιότητα που εδάφους συνήθως καθορίζει και τη χρήση του σε μια εκμετάλλευση καθόσον με την οργάνωση επιδιώκεται η αποδοτικότερη χρήση των συντελεστών παραγωγής.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Η διαθέσιμη (οικογενειακή) εργασία και η προσφορά της στην αγορά εργασίας καθορίζουν τη σύνθεση της παραγωγής σε μια εκμετάλλευση λαμβάνοντας υπόψη:

1. Την απαιτούμενη εργασία για κάθε καλλιέργεια,
2. Η διαθεσιμότητά της και η επαρκής ποσότητα κατά τις περιόδους αιχμής των καλλιεργειών,
3. Η εξειδίκευση της σε διάφορες εργασίες της παραγωγικής διαδικασίας,
4. Η αποδοτικότητά της ως συντελεστή παραγωγής για την εκμετάλλευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το απαιτούμενο κεφάλαιο για την ολοκλήρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων της αγροτικής εκμετάλλευσης

1. Πάγιος εξοπλισμός (π.χ. απαραίτητα μηχανήματα για κάθε καλλιέργεια)
2. Απαιτούμενα χρηματικά ποσά (π.χ. ανάγκες πληρωμής εργατικού δυναμικού, προμήθειας)

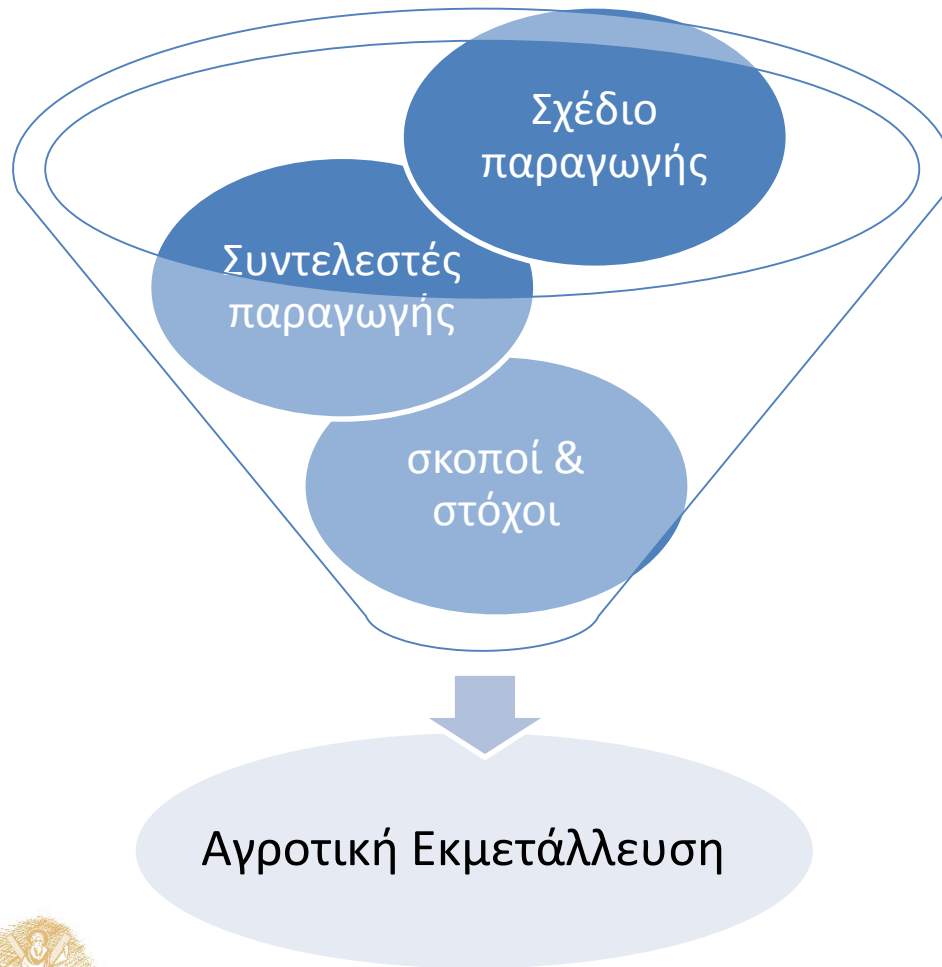

Η Διαχείριση (ο επιχειρηματίας)

- Στις πολύ μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις η **οργάνωση της παραγωγής** και της λειτουργίας της εκμετάλλευσης γίνεται από τον **αρχηγό** αυτής με σχεδιασμό βασιζόμενο στην ατομική **εμπειρία**, στις πληροφορίες και στις δυνατότητες του εξοπλισμού της εκμετάλλευσης

Αγροτική Εκμετάλλευση

Η αγροτική εκμετάλλευση είναι η μονάδα παραγωγής προς πώληση αγροτικών προϊόντων με ενιαία διοίκηση και διαχείριση. Στις δραστηριότητες της αγροτικής εκμετάλλευσης περιλαμβάνεται παράλληλα με την παραγωγή των προϊόντων και η αποθήκευση, τυποποίηση, συσκευασία, εν γένει τοποθέτηση μέχρι του σταδίου της χονδρικής πώλησης, αποκλειστικά των προϊόντων που παράγει η ίδια γεωργική εκμετάλλευση, καθώς και η πρώτη χωρική μεταποίησή τους, η θαλάσσια αλιεία, η αλιεία εσωτερικών υδάτων, σπογγαλιεία, η οστρακαλιεία, η υδατοκαλλιέργεια.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΕΚΜ/ΣΕΩΝ

Η ανάγκη του προγραμματισμού

- Όσο το μέγεθος (οικονομικό) αυξάνει η οργάνωση της εκμετάλλευσης, γίνεται πολύπλοκη.
- Επομένως, ο Οικονομικός Προγραμματισμός της αγροτικής παραγωγής είναι επιβεβλημένος γιατί...
οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι οικονομικές μονάδες, επιδιώκουν την άριστη αξιοποίηση των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής με σκοπό το καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα

Η ανάγκη του προγραμματισμού

- Η χρήση του επιστημονικού προγραμματισμού στην αγροτική παραγωγή προκύπτει:
 1. Στενότητα διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής
 2. Πολυπλοκότητα στην οργάνωση και στη λήψη αποφάσεων , όταν υπάρχουν κλάδοι παραγωγής σε συνδυασμό με τη διαθεσιμότητα των συντελεστών σε περιορισμένες ποσότητες
 3. Ανάγκη ελαχιστοποίησης λαθών και άστοχων αποφάσεων που στοιχίζουν ακόμη και στις περιπτώσεις μονοκαλλιεργειών ή εκτροφής ζώων (προστασία επενδυμένου κεφαλαίου).
 4. Λήψη αποφάσεων με βάση οικονομικά κριτήρια και στόχους

Η οργάνωση των κλάδων παραγωγής

Για να συμμετάσχει ένας κλάδος παραγωγής στο σχέδιο παραγωγής μιας αγροτικής εκμετάλλευσης θα πρέπει :

- 1) Ο κλάδος παραγωγής πρέπει να είναι προσιτός στα μέσα που διαθέτει η εκμετάλλευση,
- 2) Να υπάρχει τουλάχιστον η στοιχειώδης τεχνογνωσία για τη φροντίδα της καλλιέργειας ή της εκτροφής. Ιδιαίτερα όταν οι κλάδοι είναι μεγάλοι απαιτούν όχι μόνο συσσωρευμένη εμπειρία αλλά και επιστημονική εξειδικευμένη στήριξη,
- 3) Η παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων απαιτούν ιδιαίτερη μεταχείριση, ιδίως τα ευαίσθητα προϊόντα μέχρι που να πωληθούν στην αγορά.

Η οργάνωση των κλάδων παραγωγής

Για να εξετάσουμε εάν θα συμμετάσχει ένας κλάδος παραγωγής στο σχέδιο παράγωγης μπορούμε να εφαρμόσουμε τον **μερικό προϋπολογισμό**:

- Συγκρίνει την κερδοφορία μιας εναλλακτικής επιλογής με την υπάρχουσα κατάσταση.
- Η ανάλυση γίνεται για σχετικά μικρές αλλαγές στο συνολικό αγροτικό σχέδιο παραγωγής,
- Σε έναν μερικό προϋπολογισμό περιλαμβάνονται μόνο οι αλλαγές στα έσοδα και στις δαπάνες. Ενώ το τελικό αποτέλεσμα αφορά την αναμενόμενη αλλαγή στο κέρδος
- Μερικά παραδείγματα χρήσης του μερικού προϋπολογισμού είναι:
- Η αύξηση ή η μείωση ή η ολική απομάκρυνση ενός κλάδου παραγωγής σε σχέση με κάποιο άλλο,
- Η αγορά ενός μηχανήματος ώστε να μην χρησιμοποιούνται οι υπηρεσίες ξένων μηχανημάτων (π.χ. αγορά θεριζοαλωνιστικής μηχανής σιτηρών)

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 4.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Αχιλλέας Κοντογεώργος. «Αγροτική Οικονομία». Έκδοση: 4.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/modules/document/document.php?course=DEAPT1>
46

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Διάγραμμα 1: Σέμος Αναστάσιος (2013), “Εισαγωγή στην αγροτική οικονομία”
ISBN: 978-960-456-389-0 Εκδόσεις Ζήτη, Κωδ. Βιβλ. στον Εύδοξο: 33134081

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Πίνακες

Πίνακας 1: ΠΑΣΕΓΕΣ 2013, «Πρόσφατες Εξελίξεις στην Αγροτική Οικονομία»
διαθέσιμο από www.paseges.gr

